

SAMEN RECHT VINDEN

***VOORSTEL VOOR EEN PROEFTUIN IN HET
KADER VAN HERONTWERP RECHTSBIJSTAND
IN ZEELAND***

Projectbeschrijving

Inhoud:

1	AANLEIDING VAN DE PROEFTUIN	3
2	TOELICHTING VAN DE PROEFTUIN	4
2.1	DOEL	4
2.2	ONDERZOEKSVRAAG.....	5
2.3	DOELGROEP	6
2.4	OMVANG (EN INDIEN VAN TOEPASSING MOGELIJKHEID VOOR OPSCHALING)	6
2.5	LOOPTIJD (ONTWIKKELING, UITVOERING EN EVALUATIE).....	7
2.6	BETREKKEN DOELGROEP	7
2.7	BETROKKEN PARTNERS	8
3	WERKWIJZE	8
4	ORGANISATIE.....	9
5	MONITORING EN EVALUATIE (ONAFHANKELIJK)	10
5.1	WIE MONITORT/EVALUEERT?.....	10
5.2	OP WELKE MANIER WORDT GEMONITORD/GEËVALUEERD?	10
5.3	HOE WORDT VERANDERING GEMETEN (OUDE/NIEUWE SITUATIE D.M.V. NULMETING)?	10
5.4	WORDT ER GEBRUIK GEMAAKT VAN EEN CONTROLEGROEP?.....	10
5.5	WELKE NEVENEFFECTEN HEEFT DE PROEFTUIN OP ANDERE ZAAKSTROMEN/PROEFTUINS/ONDERDELEN? 10	10
6	FINANCIËN EN ONDERSTEUNING.....	11
6.1	OVERZICHT VAN INZET (UREN OF FTE) TBV DE PILOT.....	11
6.1.1	<i>Inzet en kosten jaar 1</i>	11
6.1.2	<i>Inzet en kosten jaar 2</i>	12
6.1.3	<i>Inzet en kosten jaar 3</i>	13
6.2	OVERZICHT VAN DE KOSTEN VAN ALLE BETROKKEN ORGANISATIES	14
6.3	DEKKINGSPLAN	16
7	RISICO'S EN BEHEERSMAATREGELEN	16

1 AANLEIDING VAN DE PROEFTUIN

Kunnen we zeggen dat in Zeeland alleen ongeveer 100.000 mensen de afgelopen twee jaar een probleem heeft ervaren en niet zo tevreden is over hoe dat verloopt of is verlopen? Bedrijven niet meegeteld? Dit moeten we echt iets beter uitzoeken, maar het is wel reden voor serieuze nieuwsgierigheid!

Zeeland telt ongeveer 380.000 inwoners en meer dan 50.000 (vestigingen van) bedrijven. De beroepsbevolking van Zeeland telt 155.000 werknemers en 36.000 zelfstandigen. Mensen en bedrijven komen op allerlei momenten in situaties waarin ze beroep zouden kunnen willen doen op ons rechtsbestel. Bijvoorbeeld omdat ze willen scheiden, een burenruzie hebben, een zakelijk geschil, een arbeidsconflict, een huurconflict, schulden, omdat ze een ongeluk hebben gehad of hebben veroorzaakt, of omdat ze het niet eens zijn met een besluit van hun overheid, bijvoorbeeld over een vergunning, een uitkering of van de kindbescherming.

Beter voor mensen

Alle betrokkenen bij het initiatief 'Samen Recht Vinden' willen ons rechtsbestel beter later werken voor al deze Zeeuwen met een rechtsbehoefte. 'Samen Recht Vinden' (SRV) moet gebaseerd zijn op een scherp beeld van de rechtsvragen waar Zeeuwen mee worstelen. Wie van hen met welke vraagstukken het meeste moeite heeft. Dat beeld is er niet. En de eerste stap van de proeftuin is dan ook dat goed in kaart brengen.

Dit beeld is er landelijk intussen wel. Een recente enquête (en internationale vergelijking) van het World Justice Project wijst uit dat 51% van de Nederlanders in de afgelopen twee jaar een probleem heeft ervaren dat als een juridisch probleem kan worden gekenschetst.¹ Hiervan meldt dan weer 46% dat hun probleem naar tevredenheid is opgelost danwel dat het nog lopende proces naar tevredenheid is. Meer dan de helft van de probleemhebbers, (dus meer dan een kwart van de bevolking!) is niet zo tevreden, maar dat is misschien te weinig specifiek om op te kunnen acteren, te weinig specifiek om te zien of het na SRV beter gaat.

Als Zeeland een beetje gelijkenis vertoont met de rest van Nederland, hebben we het over ruim 100.000 mensen die de afgelopen twee jaar een probleem heeft ervaren en niet erg tevreden is met hoe dit verloopt of verlopen is.

Nieuwe kansen

Onder Zeeuwen zouden de vraagstukken ook nog wel eens van specifieke aard kunnen zijn. Relatief lange afstanden, relatief dunne instanties van het rechtsbestel. In het kader van de 'herziening van de gerechtelijke kaart' is de Rechtbank Middelburg samengegaan met die in Breda, waar steeds meer het zwaartepunt is komen te liggen. Het Openbaar Ministerie heeft geen eigen locatie meer in Zeeland. De politie heeft steeds minder 'regionale inbedding' en wordt aangestuurd vanuit Tilburg. Het Juridisch Loket heeft een beperkte reikwijdte en beperkt budget en houdt alleen spreekuren in Middelburg. Al eerder werd in de krimpregio Zeeuws Vlaanderen het kantongerecht in Terneuzen opgeheven (eerder waren er kantongerechten in Goes, Zierikzee en Tholen). De relatieve afwezigheid van deze instanties biedt echter juist ook kansen om dingen opnieuw uit te vinden.

¹ Het WJP spreekt over 'problems in one or more of the following areas: Accidental Illness & Injury, Citizenship & ID, Community & Natural Resources, Consumer, Employment, Education, Family, Housing, Land, Law Enforcement, Money, Public Services.'

Het actieve juridische netwerk 'De Zeeuwse Meesters' heeft deze handschoen opgepakt. Op zijn jubileumcongres 'Goed recht voor (on)gewone mensen. Hoe houden we de rechtsstaat levend?' (6 mei 2019) werd het idee van 'Zeeland als Proeftuin voor Nieuw Recht' gelanceerd. Het markeert de overgang van een defensieve naar een creatieve, innovatieve strategie. Want de Zeeuwse Meesters organiseerden zich aanvankelijk om protest aan te tekenen tegen wat ervaren werd als het verdwijnen van de rechtsstaat uit Zeeland. Maar gaandeweg organiseerde het netwerk zich ook rond vernieuwende ontwikkelingen in de rechtspleging, zoals een groot congres over 'professionaliteit en juridische beroepsethiek' (2012) en een studiemiddag 'Mediation & More' (2016).

We kunnen ook van de nood een deugd maken. Immers, het is niet zo dat op plekken waar de instituties wel aanwezig bleven, het voor iedereen wel goed werkt. Er is alom behoefte aan vernieuwing die mensen sneller, beter, slimmer, minder bureaucratisch, goedkoper, vaker, ..., helpt bij de vragen waarvoor ons rechtssysteem is bedoeld.

De gedachte is dat in Zeeland geen 'remmende voorsprong' in de weg zit en we de relatieve leemte zouden kunnen benutten voor het ontwikkelen van 'nieuwe wegen naar recht' die in deze tijd passen en goeddoen. We verwachten dat de wet van de 'stimulerende achterstand' gaat werken!

2 TOELICHTING VAN DE PROEFTUIN

De proeftuin 'Samen Recht Vinden' (SRV) gaat er voor zorgen dat het recht beter werkt voor de Zeeuwen. We gaan gericht experimenteren met vormen om mensen en rechtspersonen met een rechtsbehoefte beter te bedienen. Met 'beter' bedoelen we in eerste instantie dat hun problemen minder lang duren, minder kosten, dat ze oplossing of afdoening als rechtvaardiger ervaren en verder kunnen met hun leven. In tweede instantie doelt 'beter' op minder problemen ontstaan door gedrag (schaduw van het recht), door eerder en gericht interveniëren en vooral ook door humaner en responsiever optreden door bestuursorganen (maar ook door particuliere organisaties). Bewust wordt dus een 'koppeling' nagestreefd van individuele en 'structurele' rechtsbijstand. Van preventieve en curatieve verbetering.

De proeftuin vloeit direct voort uit een ontwerpessie die de Zeeuwse meesters belegden op 3 oktober 2019. Hierin creëerde een select gezelschap van sleutelspelers de contouren voor de Zeeuwse proeftuin zoals we die in het navolgende schetsen. Deelnemers waren: rechters, advocaten, ombudslieden, beleidsmakers, academici – zowel regionaal als landelijk. Ook de titel 'Samen Recht Vinden' werd daar gemunt.

2.1 Doel

De basisgedachte is (1) dat de beweging van de afgelopen decennia waarin het recht steeds verder af is komen staan, nu juist naar de mensen toegebracht gaat worden en (2) dat we in plaats van almaar groeiende juridische procedures gaan proberen mensen praktische oplossingen te bieden. Die oplossingen hoeven niet per se een (al dan niet verbeterde) juridische procedure te zijn, maar kunnen ook andere dan de juridische aspecten van individuele problematiek adresseren. Uit veel empirisch-juridisch onderzoek uit de laatste decennia, maar ook uit het recente WRR-rapport 'Weten is nog geen doen' (2017) komt naar voren dat individuen en kleine rechtspersonen beter gerichte steun in de rug nodig hebben,

maar ook dat we veel nieuwsgieriger moeten zijn naar de vraag of wat we doen ook werkt, in de zin dat het rechtsgevoel is hersteld, dat mensen verder kunnen.

Als we er in slagen voor individuen werkende nieuwe vormen te ontwikkelen, dan denken we dat de proeftuin vervolgens kan en moet zorgen voor:

- minder juridische kosten voor gemeente en provincie (denk ook aan sociale dienst, e.d.);
- minder kosten rechtsbijstand;
- verbetering van het vestigingsklimaat doordat bedrijven weten dat dingen in Zeeland snel opgelost worden;
- minder juridische kosten en meer rechtszekerheid voor Zeeuwen, waardoor minder uitval op werk, etc.
- meer voldoening voor alle betrokkenen in de vorm van meer integrale en breder gedragen oplossingen.²

De indruk is dat deze (toekomstige) baten een serieuze investering in de SRV rechtvaardigen.

Het uiteindelijke doel is dat Zeeland geen lang slepende juridische zaken meer zal kennen (de hoge uitzondering daargelaten) en dat de Zeeuwen het gevoel hebben dat de rechtsstaat van hen is en voor hen werkt.

2.2 Onderzoeksvraag

We willen het recht naar de mensen toe gaan brengen. Waarbij we ter plekke datgene kunnen doen wat het beste werkt voor de rechtsvragen waar mensen mee komen. De proeftuin als geheel heeft hierdoor het karakter van action research. We doen steeds een interventie, onderzoeken of die werkt voor mensen en verbeteren aan de hand van de uitkomsten de interventie. Door deze iteratieve stappen een aantal keren te herhalen, resulteert uiteindelijk een goed werkend concept voor vernieuwing van juridische dienstverlening inclusief een gaandeweg opgebouwde *evidence* van die werking.

Het voorstel is om actief de rechtszoekenden op te gaan zoeken. Met een Samen Recht Vinden – bus die op marktplaats overal in de provincie kan worden gevonden. In de bus medewerkers van gemeente, provincie, juridische hulpverlener (advocaat), ombudsman, rechter, officier van justitie, ggz, buurtbemiddelaar en een waarnemer/onderzoeker. De bemensing van de bus moet zodanig zijn dat zoveel mogelijk vragenstellers daadwerkelijk direct geholpen kunnen worden. Vandaar ook de multi-disciplinaire samenstelling van het team op de bus, in overeenstemming met de voorstellen voor vernieuwing van de rechtsbijstand van de minister voor rechtsbescherming. Vragen met betrekking tot schulden, echtscheiding, arbeidsconflicten e.d. hebben vaak een meervoudig karakter, dat we ter plekke willen kunnen adresseren. De samenstelling van het team op de bus willen we in elke volgende ‘leerlus’ beter toegesneden zien op de vragen die gesteld worden.

2 De term ‘oplossing’ leidt in juridische context nog wel eens tot verwarring: immers veel zaken laten zich helemaal niet oplossen – (denk bijvoorbeeld aan een echtscheiding of een letselschadezaak). We gebruiken de term hier in overdrachtelijke betekenis, alles omvattend dat er voor zorgt dat mensen verder kunnen met hun leven en hun vertrouwen in recht en overheid in elk geval niet kleiner is dan voor hun ‘zaak’.

De bus kan elke week drie dagen op locatie zijn. Op dinsdag, donderdag en zaterdag. En heeft dan steeds ook een dag om dingen uit te zoeken en af te ronden. De bezetting van de bus is zodanig dat zoveel vragen direct ter plekke kunnen worden afgehandeld – dit zal mede afhangen van de soorten vraagstukken die uit het vooronderzoek komen. De bus draait steeds een ‘leerlus’ van zes weken om dan twee weken te benutten voor reflectie en verbetering van bemensing en werkwijze.

De bus lijkt ook een goede plek voor aankomend juristen of andersoortige hulpverleners om stage te lopen. Binnen de instellingen voor hoger onderwijs – de Hogeschool Zeeland en het University College Roosevelt (UU) - zal een cursus ‘recht in praktijk’ worden ontwikkeld: goed gecoachte studenten kunnen het elan van oorspronkelijke ‘wetswinkels’ uit de jaren zeventig terugbrengen. Waarschijnlijk willen we de ‘mobiele rechtsbijstand’ combineren met een aantal vaste spreekuren in steden als Goes, Vlissingen, Terneuzen en Hulst, waarvoor binnen het Zeeuwse Juridische Loket plannen zijn ontwikkeld.

De SRV-bus heeft steeds twee opdrachten:

- 1) Proberen de rechtsvragen die zich aandienen zo direct mogelijk van een oplossing te voorzien en krachtig proberen te voorkomen dat rechtzoekenden van het kastje naar de muur worden gestuurd. Daarvoor is goede afstemming en samenwerking tussen organisaties geboden.
- 2) Onderzoek doen naar en leren van de aard van de rechtsvragen en de mogelijkheden die daadwerkelijk op te lossen. De ‘directe terugkoppeling’ tussen de ontvangen signalen op de werkvloer naar humanere en effectievere (publieke) dienstverlening en interactie is een essentieel onderdeel van dit plan.

De SRV-bus heeft een kleine maar gedegen backoffice waar dingen snel uitgezocht kunnen worden, contact gelegd kan worden met derde partijen (denk aan zorgverzekering, CJIB, Belastingdienst, UWV, etc.). De backoffice beheert tevens de website die laat zien waar de bus zal zijn, maar die ook kan dienen als voorportaal. Het ligt voor de hand deze backoffice bij de provincie te huisvesten als een soort neutrale partij die spin in het web kan zijn. Maar het Juridisch Loket kan ook een logische plek zijn, rechtsbijstandsverzekeraars zijn ook mogelijke partners.

2.3 Doelgroep

In beginsel vormen alle Zeeuwen met een rechtsvraag de doelgroep van de proeftuin. Inclusief MKB-ers. Dit heeft als groot voordeel dat we een beter inzicht krijgen in de grenzen van wat met subsidie ondersteund wordt, wat mensen overhebben voor een werkende oplossing, en hoeveel daadwerkelijk ‘recht vinden’ eigenlijk kost, als je het op een slimme manier organiseert.

Tegelijk lijkt het logisch om enige focus aan te brengen. De gedachte is om op basis van het vooronderzoek de proeftuin te richten op precies die vragen die het meest problematisch zijn in termen van duur en belasting van mensen. Vervolgens kunnen we methodes en zwaartepunt stapsgewijs uitbreiden.

2.4 Omvang (en indien van toepassing mogelijkheid voor opschaling)

Met nadruk moet worden gezegd dat de problematiek van de (gevoelde) ‘afstand tot recht en rechtsstaat’ een wijdverbreid (en zorgelijk) verschijnsel is. Die afstand is met name in als ‘perifeer’ aangeduide regio’s extra knellend (zie Tjeenk Willink 2018). Het is de bedoeling vanaf

het begin de in Zeeland opgedane ervaringen op een aantrekkelijke wijze te delen met (en ten goede te laten komen aan) personen en instanties in andere delen van het land (en misschien ook in uitwisseling met Vlaanderen).

Een of twee keer per jaar zullen stimulerende en open werkbijeenkomsten plaatsvinden, waar resultaten gedeeld worden en waar de nieuwe impulsen kunnen worden gegeven voor de volgende stappen. Op deze wijze kunnen andere regio's gaandeweg meegroeien met de bevindingen en die waar mogelijk naar hun eigen verzorgingsgebied meenemen.

2.5 Looptijd (ontwikkeling, uitvoering en evaluatie)

De SRV-bus in combinatie met enkele spreekuren op vaste tijden is een project dat drie jaar loopt en dat zichzelf onderweg voortdurend verbetert. Door zowel microwaarneming van en rond concrete zaken die de bus bereiken en meer macro-onderzoek naar de ervaren rechtsstaat onder Zeeuwen, creëren we een sterk feedback mechanisme.

Ruwweg streven we ernaar om in het eerste jaar het concept van de SRV-bus zelf in hoog tempo door te ontwikkelen zodat aan het eind van jaar één een bewezen werkzaam instrument staat. Jaar twee staat vervolgens in het teken van opschaling, jaar drie staat in het teken van regulier maken.

In die drie jaar moet het concept en de meetbare meerwaarde van deze werkwijze zodanig zichtbaar worden dat er tenminste nog een tweede termijn van drie jaar gewerkt kan worden aan *uitzonderlijk maken wat nu regulier is en regulier maken wat nu nog experimenteel is*. Die tweede periode van drie jaar is geen onderdeel van de proeftuin als zodanig, maar moet al helemaal ingebed zijn in de reguliere praktijken. Dit betekent wel dat het derde jaar van de proeftuin uitdrukkelijk in het teken zal staan van inbedding in en verandering van de reguliere praktijk.

2.6 Betrekken doelgroep

Het is de bedoeling dat in de eerste maanden van 2020 door het Planbureau Zeeland (in samenwerking met de Provincie Zeeland en het University College Roosevelt te Middelburg) een (kwantitatieve) enquête, gericht op het blootleggen van de meest urgente rechtsbehoeften, wordt gehouden. Daarnaast zal een aantal groepsbijeenkomsten (focusgroepen) worden georganiseerd, vooral gericht op 'gewone' rechtzoekenden. De resultaten hiervan zijn medio mei 2020 beschikbaar.

Belangrijk is ook dat er een actieve en geëngageerde regionale denk- en doetank is, die bestaat uit juristen, andere professionals (bijv. bedrijfseconomen, psychologen en schuldhulpverleners) en vertegenwoordigers van de 'rechtshulpgebruikers'. In deze club komen de tussentijdse bevindingen aan de orde, kan worden bijgestuurd en kan 'hands on' ondersteuning worden geboden.

Tenslotte is voorzien in een landelijke, deskundige, onafhankelijke maar inhoudelijk betrokken 'begeleidingsgroep'. Deze stelt zich niet alleen formeel op en komt drie keer per jaar naar Zeeland om te reflecteren op de ontwikkelingen en suggesties te doen op elk vlak dat zij relevant achten. Informeel zijn benaderd en hebben in principe toegezegd: prof. Mark Bovens (WRR, UU, opsteller 'Weten is nog geen doen'), prof. Hans Boutellier (VU, wetenschappelijk directeur Verwey-Jonker Instituut), prof. Ton Hol (decaan rechten UU), mr. Hanneke Spanninga

(directeur wetgeving BiZa), drs. Henrike Karreman (directeur rechtsbijstand, Ministerie JenV) en prof. Barbara Oomen (UCR/UU).

2.7 Betrokken partners

De centrale partners zijn:

- Provincie Zeeland
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant
- OM en politie
- De in de 'Zeeuwse Meesters' verzamelde juristen
- Zeeuwse ombudsman
- Kamer van Koophandel
- De dertien gemeenten van Zeeland
- Waterschap
- University College Roosevelt en Hogeschool Zeeland/University of Applied Science
- Emergis en Zeeuwse Gronden, aanbieders van GGZ.
- Juridisch Loket
- Planbureau Zeeland
- Koninklijk Zeeuws Genootschap der Wetenschappen
- (Bond van) rechtsbijstandsverzekeraars

Het succesvolle netwerk Zeeuwse Meesters was medeontwerper van dit voorstel. Stevig draagvlak binnen dit netwerk, waarin alle juridische geledingen (advocatuur, rechterlijke macht, OM, openbaar bestuur, bedrijfsjuristen, notariaat) zijn vertegenwoordigd. Actieve steun door de President van de Rechtbank Zeeland West-Brabant Nol Vermolen en directeur Auke Deunk. Samenwerking met en commitment bij Juridisch Loket. Afstemming met en steun van de Provincie Zeeland (Jules Hinssen e.a.). Integratie in het hoger onderwijs-curriculum van de Hogeschool Zeeland/University of Applied Science en University College Roosevelt. Workshop met geestdriftige medewerking President Rechtbank ZWB, Juridisch Loket en Zeeuwse Ombudsman.

De inbreng van GGZ en andere niet-juridische (hulp)instanties zien we als cruciaal voor het slagen van de proeftuin. Alleen op deze manier kunnen we aansluiten bij de echte problemen van mensen. We zien ons in deze gedachte gesterkt door de voorstellen voor vernieuwing van de rechtsbijstand van minister Dekker die in verschillende toonaarden pleiten voor multi-disciplinaire aanpak toegesneden op de aard van de vragen.

In november 2019 vinden met alle betrokken partijen gesprekken plaats, om vanaf het begin 'commitment' en onderling vertrouwen te laten ontstaan. Het initiatief voor de SRV-bus wordt verder ondersteund door Omroep Zeeland, door de Provinciale Zeeuwse Courant en door lokale media.

3 WERKWIJZE

De werkwijze kan in dit stadium nog slechts globaal worden beschreven. De gedachte is dat de bemensing optimaal is voorbereid op de vragen van de mensen die naar de bus komen. De bemensing is een combinatie van experts die ter plekke kunnen handelen, tussenpersonen die ter plekke de goede loketten bij (overheids)organisaties kunnen bewerken, goede toegang tot

een vaste backoffice van mensen die dingen in real time kunnen uitzoeken en eventueel doorverwijzers die ook gelijk de juiste afspraken kunnen maken. De bus staat een hele werkdag op een locatie en bezoekt drie locaties per week.

De werkwijze is er een van leren in lussen. We doen steeds een experiment, leren daarvan en doen een verbeterd experiment. De experimenteerfase is steeds betrekkelijk kort: zes weken, zodat er in hoog tempo geleerd kan worden. Na de zes weken experiment, wordt twee weken uitgetrokken voor het verbeteren van het experiment voor de volgende periode van zes weken. Zodoende kan in het eerste jaar zes maal een experimenteer- en leercyclus worden doorlopen. De bus kan in het eerste jaar zo : $3 * 6 * 6 = 108$ locaties aandoen. Sommige misschien meerdere keren, opnieuw afhankelijk van de ervaringen. Per dag zouden gemiddeld zo'n 50 klanten geholpen moeten worden, waarvan 10 met serieuze rechtsbehoefte.

Jaar 2 staat vervolgens in het teken van opschalen van de succesvolste ervaringen van jaar 1. Aan het slot van jaar 2 moet zichtbaar beginnen te worden dat het recht in Zeeland een nieuwe loop aan het vinden is.

Jaar 3 staat vervolgens in het teken van het regulier maken van wat in jaar 2 gebouwd is. Dat wil zeggen dat in jaar drie daadwerkelijk geschoven gaat worden met organisatiemiddelen, zodat de nieuwe rechtsbedeling volgens de dan uitgekristalliseerde 'Zeeuwse methode' de defaultsetting kan worden.

In paragraaf 2.5 werd gesproken van een tweede periode van drie jaar om de nieuwe werkwijze echt regulier te maken – en bestaande routes echt uitzonderlijk. Dit hangt natuurlijk allemaal zeer af van de bevindingen 'onderweg' en de mate waarin voor 'regulier maken' meer nodig is dan enthousiasme en een bewezen werkzame methodiek. De ervaring leert dat verandering van juridische praktijk weerbarstige materie is, vandaar dat aan het begin van jaar 3 expliciet aandacht komt voor hoe de jaren daarna er uit gaan zien.

4 ORGANISATIE

Essentieel is dat alle betrokken organisaties vanaf het begin mede-eigenaar zijn en zich mede-eigenaar voelen van de proeftuin en dat dit zo blijft. Die onderlinge samenwerking en daaruit hopelijk voortkomende 'synergie' moet steeds 'beheerd' en gestimuleerd worden omdat dat een voorwaarde is voor een zo integraal en klantvriendelijk mogelijke 'eerste lijn' (en ook van 'preventieve rechtshulp').

De basis voor dit enthousiasme werd gelegd op de ontwerpbijeenkomst van 3 oktober 2019. Waar niet alleen de beoogde samenwerkingspartners hun bereidheid konden tonen, maar vooral ook een werkwijze werd gehanteerd van 'samen maken' die we als kern zien voor dit hele traject. De ambitie is dat alle partners steeds ervaren dat ze samen bouwen aan die nieuwe vraaggerichte rechtsbedeling. Alleen dan wordt het een succes. De methodiek van de proeftuin is hier dan ook helemaal op toegesneden.

De projectleider en de operationele 'manager' moeten hier alert en actief in acteren. Na een half jaar wordt een eerste voortgangsverslag gepubliceerd en elk jaar verschijnt een heldere, toegankelijke verslaglegging te combineren met de eerder genoemde bijeenkomsten, die er voor moeten zorgen dat de praktijkervaringen en inzichten ook 'tijdens de rit' bekend raken (voortdurende 'valorisatie' dus).

Het is belangrijk dat de organisatie transparant en ‘accountable’ wordt opgezet, waarschijnlijk in de vorm van een (overheids)stichting, met participatie van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en de ‘Zeeuwse Meesters’

5 MONITORING EN EVALUATIE (ONAFHANKELIJK)

5.1 Wie monitort/evalueert?

Er is een onafhankelijke provinciale onderzoeksinstituting (Planbureau Zeeland), maar die zouden moeten worden bijgestaan door op dit gebied deskundige en ervaren instellingen als het Montaigne Instituut (onderzoek naar rechtspleging) en USBO, beide van de Universiteit Utrecht.

5.2 Op welke manier wordt gemonitord/geëvalueerd?

Er worden drie soorten bronnen aangeboord (triangulatie):

- Kwantitatief onderzoek (doorlooptijden, aantallen, kosten, ervaringen, populatie-onderzoek)
- Kwalitatieve waarneming: meer antropologisch en verhalend van aard, gaan mee op de bus en nemen waar
- Ervaringen vanuit de betrokken beroepsgroepen en professionals.

Op deze manier ontstaat steeds een zo rijk mogelijk beeld van wat we bereiken en hoe we een volgende stap kunnen zetten om dit beter te doen. Op deze manier wordt het risico verkleind dat we dingen doen die er op papier goed uitzien, maar in de praktijk toch tegenvallen, of dat we dingen doen die weliswaar goed werken, maar veel te veel kosten, etc.

5.3 Hoe wordt verandering gemeten (oude/nieuwe situatie d.m.v. Nulmeting)?

Zoals eerder is aangegeven is het de bedoeling om zo snel mogelijk een eerste onderzoek naar ervaringen en rechtsbehoeften in Zeeland (Planbureau Zeeland i.s.m. UCR) te doen verrichten. Dit onderzoek is zowel startpunt voor de inzet van de SRV-bus, als nulmeting voor de gehele proeftuin.

Vanaf het begin worden externe contacten gelegd met onderzoeksinstituten in andere onder druk staande regio's (Oostelijk Zuid-Limburg, Kop van Noord-Holland, Friesland) om de situatie in Zeeland te vergelijken met die in de andere regio's.

5.4 Wordt er gebruik gemaakt van een controlegroep?

In 5.3. wordt aangegeven dat een vergelijking plaatsvindt met de situatie in een aantal andere regio's. Ook wordt in de tijd gekeken (n.a.v. de genoemde nulmeting) welke feitelijke veranderingen en wijzigingen in opinies plaatsvinden.

5.5 Welke neveneffecten heeft de proeftuin op andere zaakstromen/proeftuins/onderdelen?

De ambitie is dat de proeftuin de reguliere zaakstromen zal doen afnemen in aantal, in duur en in complexiteit. De ambitie is ook om dit per saldo binnen bestaande budgettaire kaders te realiseren, al zal juist in de experimenteerfase meer inzet nodig zijn en er zal wellicht ook

geschoven moeten gaan worden met budgetten. De aard en omvang hiervan is allemaal onderdeel van het onderzoek dat aan de proeftuin is gekoppeld.

Een van de hoofdrolspelers in dit project is de Rechtbank Zeeland-West-Brabant, die volop mee wil doen, omdat de President van deze rechtbank (Nol Vermolen) en andere leidinggevendenden dit als een uitstekende gelegenheid zien om het in 2016 gelanceerde concept van 'maatschappelijk effectieve rechtspraak' concreet vorm te geven. Gebruik zal worden gemaakt van de ervaringen die zijn (en worden) opgedaan in projecten als de Spreekuurrechtter, de Rotterdamse Regel Rechter en de wijkrechtspraak in Eindhoven. Ook zal in Zeeland worden geëxperimenteerd met de zogenaamde 'video-rechter'. Het probleem van deze pro-actieve en op bereikbaarheid gerichte rechtspraak is vaak dat het kleine, weinig geïntegreerde projecten, met een vrij korte looptijd zijn. Het is nodig meer tijd te nemen en het aanbod aan rechtsbijstand breder, duurzamer en dichterbij burgerij en bedrijfsleven gestalte te geven Barendrecht beschrijft in een artikel in Justitiële Verkenningen (2019/1) dat veel op zichzelf veelbelovende 'proeftuin-projecten' niet tot echte vernieuwingen hebben geleid en vaak strovuurtjes bleven. Dat risico willen we vermijden: wij willen vanuit de Delta een 'innovatieve stroomversnelling' op gang brengen. Daarvoor is een langere aanloop nodig.

6 FINANCIËN EN ONDERSTEUNING

6.1 Overzicht van inzet (uren of fte) tbv de pilot

6.1.1 Inzet en kosten jaar 1

Het eerste jaar bestaat - zoals geschetst in paragraaf 3 werkwijze – uit zes cycli van zes plus twee weken. Centraal in de proeftuin staat de SRV-bus waarvan bemensing, ondersteuning, backoffice, samenspel met anderen en de algehele werkwijze gaandeweg evolueert.

We gaan uit van een bemensing van de SRV-bus van tien professionals (vanuit de verschillende deelnemende instanties), plus twee waarnemers/onderzoekers/projectondersteuners. Daarnaast is er een kleine backoffice standby vanuit de provincie.

Na zes weken worden ervaringen en waarnemingen gebundeld en maken betrokkenen in twee ontwerpessies met de opgedane kennis en ervaringen een voorstel voor de volgende cyclus. Dan kan de bemensing dus anders worden, maar de twee waarnemers/onderzoekers/projectondersteuners blijven (of worden afgewisseld door nieuwe).

De ambitie is dat de juridisch professionals in de bus betaald kunnen worden uit de goede werken die zij verrichten. Tegelijk zal blijken dat ze betaald worden voor dingen die ze niet doen en niet betaald worden voor de successen die ze wel boeken. Maar dit is onderdeel van het experiment. Ambtsdragers kunnen gewoon hun salaris dragen (mits de meewerkende organisaties daarmee akkoord gaan). Maar voor advocaten, bemiddelaars en juridisch adviseurs hoeft dit niet te gelden. De gedachte is dat zij steeds het goede doen, declareren die dingen die ze deden en die declarabel waren en indien nodig door de provincie aangevuld worden tot een vooraf besproken inkomen.

De aanvullende kosten voor de proeftuin in het eerste jaar zijn dan:

Omschrijving activiteiten jaar 1	Inzet	Schatting K€
Vergoedingen voor juridische dienstverleners en andere professionals voor werk dat niet declareerbaar of bekostigd is – beschikbaar is gemiddeld 312€ per behandelde casus		150
Bus		30
Projectleider	0,6 fte	90
Projectondersteuner	0,8 fte	42
Waarnemers, onderzoekers – verschillende disciplines (jurist, psycholoog, antropoloog, econoom, bestuurskundige), steeds in deeltijd of tijdelijk.	5* 0,2 fte	80
Student-onderzoekers incl begeleiding	2* 0,4 fte	40
Hoofonderzoeker die alle bronnen bij elkaar brengt in nauw overleg met alle betrokkenen. Die samen met projectleider en moderator de conceptontwikkeling begeleidt	0,2 fte	40
Moderator van voortschrijdende evaluatie- en ontwerpessies	8 dagdelen per cyclus keer 6 cycli	40
Communicatie	0,4 fte	30
Communicatiemiddelen (website, campagne, etc.)		30
Opzet en eerste uitvoering monitor ‘ervaren recht in Zeeland’		50
Twee bijeenkomsten om voortgang te etaleren en hierop met ‘de rest van het land’ te reflecteren		20
Drie bijeenkomsten van de begeleidingsgroep		10
Administratie en verantwoording		18
Onvoorzien		10
Totaal in het eerste jaar		680K€

6.1.2 Inzet en kosten jaar 2

Jaar twee begint met een wat grotere exercitie waarin de betrokken organisaties de opschaling van de proeftuin gaan operationaliseren. Vanzelfsprekend hangen de mogelijkheden af van de ervaringen en resultaten van jaar 1.

De ambitie is dat de voordelen van de nieuwe werkwijze zo evident zijn dat het tenminste aantrekkelijk wordt om de inzet te verdrievoudigen. Bijvoorbeeld worden wellicht sommige afdelingen van de rechtspraak ontlast, waardoor zij mogelijk middelen alternatief kunnen missen vanwege het feit dat problemen in een prillere fase worden opgelost. Tegelijk is de inzet al minder experimenteel, zodat de totale onderzoeks- en begeleidingsintensiteit hetzelfde blijft, maar nu verdeeld over drie parallelle ‘bussen’ (‘bussen’ bewust tussen aanhalingstekens, want wellicht ziet de inzet er tegen die tijd al wel heel anders uit). De bedoeling is in elk geval dat het gemiddeld aantal geholpen klanten omhoog gaat van 50 naar 150 per dag.

De voortschrijdende cycli van verbetering richten zich nu meer op finetuning dan op herontwerp.

Omschrijving activiteiten jaar 2	Inzet	Schatting K€
Vergoedingen voor juridische dienstverleners en andere professionals voor werk dat niet declareerbaar of bekostigd is. Beschikbaar is gemiddeld 27€ per behandelde casus		100
Bus (of iets beters) (incl. enige sponsoring vanuit partners)	3*	50
Projectleider	0,6 fte	90
Projectondersteuner	0,8 fte	42
Waarnemers, onderzoekers – verschillende disciplines (jurist, psycholoog, antropoloog, econoom, bestuurskundige), steeds in deeltijd of tijdelijk.	5* 0,2 fte	80
Student-onderzoekers incl begeleiding	2* 0,4 fte	40
Hoofonderzoeker die alle bronnen bij elkaar brengt in nauw overleg met alle betrokkenen. Die samen met projectleider en moderator de conceptontwikkeling begeleidt	0,2 fte	40
Moderator van voortschrijdende evaluatie- en ontwerpessies	8 dagdelen per cyclus keer 6 cycli	40
Communicatie	0,4 fte	30
Communicatiemiddelen (website, campagne, etc.)		30
Tweede uitvoering monitor 'ervaren recht in Zeeland'		30
Twee bijeenkomsten om voortgang te etaleren en hierop met 'de rest van het land' te reflecteren		20
Drie bijeenkomsten van de begeleidingsgroep		10
Administratie en verantwoording		18
Onvoorzien		10
Totaal in het tweede jaar		630K€

6.1.3 Inzet en kosten jaar 3

Het derde jaar vergt een geheel andere inzet. Nu gaat de aandacht veel meer uit naar de veranderingen in bestaande organisaties en arrangementen die nodig zijn om de proeftuin verder op te schalen en regulier te maken. SRV wordt de hoofdroute naar recht in Zeeland.

Dit zal de nodige verander- / implementatiebegeleiding vergen, terwijl tegelijkertijd de ontwikkelinzet zich verder kan 'uitsmeren' over een toenemend aantal SRV-plekken.

We denken dat we naast de projectleider nu twee keer 0,5 fte extra aan implementatie-inzet nodig hebben, terwijl de waarnemers nodig blijven om voedsel voor voortdurend leren te blijven verzamelen.

Omschrijving activiteiten jaar 3	Inzet	Schatting K€
Bus (of iets beters) (incl. enige sponsoring vanuit partners)	3*	50
Projectleider	0,6 fte	90
Projectondersteuner	1 fte	60
Twee implementatiebegeleiders	2* 0,5 fte	100
Twee waarnemers	2* 0,5 fte	80
Twee student-onderzoekers incl begeleiding	2* 0,4 fte	40
Hoofonderzoeker die alle bronnen bij elkaar brengt in nauw overleg met alle betrokkenen. Die samen met projectleider de conceptontwikkeling begeleidt.	0,2 fte	40
Moderator van voortschrijdende evaluatie- en ontwerpessies	8 dagdelen per cyclus keer 6 cycli	40
Communicatie	0,4 fte	30
Communicatiemiddelen (website, campagne, etc.)		30
Tweede uitvoering monitor 'ervaren recht in Zeeland'		30
Twee bijeenkomsten om voortgang te etaleren en hierop met 'de rest van het land' te reflecteren		20
Drie bijeenkomsten van de begeleidingsgroep		10
Onvoorzien		10
Totaal in het derde jaar		630K€

6.2 Overzicht van de kosten van alle betrokken organisaties

We streven naar deelname van in ieder geval de volgende organisaties:

- 13 Zeeuwse gemeenten
- Provincie Zeeland
- Rechtbank Zeeland- West Brabant
- Arrondissementsparket Zeeland-West-Brabant
- Zeeuwse ombudsman
- Juridisch loket Zeeland
- Sociaal raadslieden (alleen in Walcheren??)
- Advocaten en andere juridische dienstverleners – Zeeuwse meesters

We vragen van deelnemers drie typen betrokkenheid:

- 1) In alle gevallen vragen we hen mee te denken en mee te werken aan de pilot en in de geest van de pilot. Dit willen we vastleggen in een nog op te stellen convenant.
- 2) Bijdragen in natura: betrokken organisaties kunnen meedoen door menskracht beschikbaar te stellen. In veel gevallen zal dit nodig zijn opdat de professionals zelf eigenaar worden van de nieuwe vormen die ze ontwikkelen.
- 3) Bijdragen in de kosten. De pilot zelf is een investering in vernieuwing van rechtsbedeling waarvoor we subsidie verwerven – zodat er ook echt ruimte is om dit goed te doen. Tegelijk kan de subsidiegever een eigen bijdragen vereisen en kan het commitment toenemen als partijen ook zelf – naast actieve in kind deelname - in geld

investeren. Aan de andere kant kunnen sommige partners alleen meedoen als ze *vanuit de pilot betaald worden*.

De tabel geeft een inschatting van de type bijdragen per deelnemende organisatie:

Organisaties:	Gewenste deelname van type 1	Gewenste deelname van type 2	Gewenste deelname van type 3
13 Zeeuwse gemeenten	vereist	meebouwen backoffice (schulden, vergunningen, etc.)	bijdrage in fonds voor dienstverleners
Provincie Zeeland	vereist	meebouwen backoffice (schulden, vergunningen, etc.)	bijdrage in fonds voor dienstverleners
Rechtbank Zeeland- West Brabant	vereist	actieve deelname geschilbeslechting en advisering	welkom, maar mogelijkheden beperkt
Arrondissementsparket Zeeland-West-Brabant	vereist	actieve deelname nieuwe vormen van afdoening	welkom, maar mogelijkheden beperkt
Zeeuwse ombudsman	vereist	actieve deelname advisering, ontwikkeling nieuwe vormen	welkom, maar mogelijkheden beperkt
Juridisch loket Zeeland	vereist	actieve deelname rechtshulp, verzoening, nieuwe vormen van resolution, verwijzing en andere dienstverlening	welkom, maar mogelijkheden beperkt
Sociaal raadslieden (alleen in Walcheren??)	zoveel mogelijk	actieve deelname rechtshulp, verzoening, nieuwe vormen van resolution, verwijzing en andere dienstverlening	eventueel uitkering uit fonds
Advocaten en andere juridische dienstverleners – Zeeuwse meesters	zoveel mogelijk	actieve deelname rechtshulp, verzoening, nieuwe vormen van resolution, verwijzing en andere dienstverlening	eventueel uitkering uit fonds

Als we uitgaan van 50 juridische dienstverleners die op enig moment een bijdrage nodig hebben om mee te kunnen doen in het ontwikkelen van betere oplossingen voor hun cliënten. En als we ervan uitgaan dat zij per deelnemer 50 uur vergoed zouden moeten krijgen en 50 uur in kind bijdragen (dus in totaal 100 uur deelnemen). Als we vervolgens uitgaan van een vergoeding van 100€ per uur, dan hebben we een fonds nodig van €250.000,-.

De gedachte is bijdragen aan dit fonds te vragen van de betrokken gemeenten en de provincie. Dat wordt dan bijvoorbeeld: €16.000 (gemiddeld) per gemeente plus €42.000 van de provincie.

6.3 Dekkingsplan

Met het voorgaande komen we tot het volgende dekkingsplan voor de pilot:

Bijdrage van:	In kind	€
13 Zeeuwse gemeenten	Ja	208000
Provincie Zeeland	Ja	42000
Rechtbank Zeeland- West Brabant	Ja	
Arrondissementsparket Zeeland-West-Brabant	Ja	
Zeeuwse ombudsman	Ja	
Juridisch loket Zeeland	Ja	
Sociaal raadsliden (alleen in Walcheren??)	Ja	
Advocaten en andere juridische dienstverleners – Zeeuwse meesters	Ja	
Regiodeal	Nvt	500000
Subsidieregeling RvR	Ja	1000000
Nog te verwerven		190000
Totaal		1940000

Kosten pilot Samen Recht Vinden	€
pilotkosten jaar 1	530000
pilotkosten jaar 2	530000
pilotkosten jaar 3	630000
vergoedingen aan dienstverleners	250000
Totaal	1940000

7 RISICO'S EN BEHEERSMAATREGELEN

Het voornaamste risico is dat partners afhaken. Het is van groot belang dat in het eerste halve jaar aan 'onderling vertrouwen' wordt gebouwd en dat de contacten in de periode daarna goed en op een geanimeerde wijze worden onderhouden. De Zeeuwse Meesters hebben in de tien jaar van hun bestaan wel een traditie van cultureel attractieve (en inhoudelijk rijke) bijeenkomsten opgebouwd.